

**RADA EUROPY
KOMITET MINISTRÓW**

**Zalecenie Rec (2001) 10
Komitetu Ministrów dla państw członkowskich
dotyczące Europejskiego Kodeksu Etyki Zawodowej Policji**

*(przyjęte przez Komitet Ministrów 19 września 2001 r.
na 765. sesji Zastępców Ministrów)*

Komitet Ministrów, zgodnie z artykułem 15. b Statutu Rady Europy,

Zważywszy na to, że celem Rady Europy jest osiągnięcie większej jedności pomiędzy jej członkami;

Mając świadomość, że zamiarem Rady Europy jest także promowanie idei rządów prawa, która stanowi podstawę wszystkich prawdziwych demokracji;

Uważając, że system sądownictwa karnego pełni kluczową rolę w ochronie rządów prawa, a policja odgrywa zasadniczą rolę w tym systemie;

Mając świadomość potrzeb wszystkich państw członkowskich w zakresie zapewnienia efektywnego systemu zwalczania przestępczości, zarówno na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym;

Mając na względzie fakt, że działania policji w znacznym stopniu dokonywane są w bliskim kontakcie ze społeczeństwem, a ich efektywność uzależniona jest od społecznego poparcia;

Zważywszy, że większość europejskich formacji policyjnych nie tylko zapewnia przestrzeganie prawa, ale także pełni w społeczeństwie funkcje służby społecznej i inne funkcje społeczne;

W przekonaniu, że społeczne zaufanie do policji jest ściśle związane z jej postawą i zachowaniem w stosunku do społeczeństwa, a w szczególności z poszanowaniem godności osoby ludzkiej oraz podstawowych praw i wolności jednostki, które zawarte są zwłaszcza w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka;

Uznając zasady wyrażone w Kodeksie postępowania funkcjonariuszy porządku prawnego opracowanym przez Organizację Narodów Zjednoczonych oraz w rezolucji Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy w sprawie Deklaracji o Policji;

Mając świadomość zasad i reguł zawartych w aktach prawnych w zakresie prawa karnego, cywilnego i publicznego, które dotyczą problematyki związanej z policją, a także aspektów dotyczących praw człowieka zawartych w aktach przyjętych przez Komitet Ministrów, decyzjach i orzeczeniach Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz zasadach przyjętych przez Komitet do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu;

Dostrzegając różnicowanie struktur policyjnych i sposobów organizacji policji w Europie;

Uznając potrzebę ustanowienia na poziomie europejskim wspólnych zasad i wytycznych odnośnie celów, działań i odpowiedzialności policji, które służyłyby ochronie bezpieczeństwa i praw jednostki w demokratycznych, praworządnych społeczeństwach,

Zaleca, by rządy państw członkowskich w prawie wewnętrznym, praktyce oraz kodeksach postępowania funkcjonariuszy policji kierowały się zasadami ustanowionymi w Europejskim Kodeksie Etyki Zawodowej Policji, załączonym do niniejszego zalecenia, z zamiarem jego stopniowej implementacji, zapewniając możliwie szeroką dostępność jego tekstu.

Załącznik do Zalecenia Rec (2001) 10 dotyczącego Europejskiego Kodeksu Etyki Zawodowej Policji

Zakres zastosowania kodeksu

Kodeks ma zastosowanie do tradycyjnie rozumianych funkcjonariuszy policji i służb policyjnych oraz do innych służb, które zostały powołane i kontrolowane są przez państwo, a których nadrzędnym celem jest dbałość o przestrzeganie prawa i porządku w społeczeństwie obywatelskim, i które zostały upoważnione przez państwo do użycia siły lub skorzystania ze specjalnych uprawnień dla osiągnięcia tych celów.

I. Zadania policji

1. Głównymi celami policji w demokratycznym, funkcjonującym w oparciu o rządy prawa społeczeństwie są:

- utrzymywanie publicznego spokoju, porządku i przestrzegania prawa;
- ochrona i respektowanie podstawowych praw i wolności jednostki, zawartych zwłaszcza w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka;
- zapobieganie i zwalczanie przestępczości;
- wykrywanie przestępstw;
- zapewnienie pomocy i realizowanie funkcji służby społecznej.

II. Podstawy prawne organizacji policji pod rządami prawa

2. Policja jest służbą publiczną ustanowioną przez prawo.

3. Operacje policyjne zawsze muszą być przeprowadzane w zgodności z prawem krajowym i standardami międzynarodowymi przyjętymi przez państwo.

4. Prawo dotyczące policji jest publicznie dostępne, wystarczająco jasne i precyzyjne oraz - w razie konieczności - uzupełnione jasnymi i w równym stopniu publicznie dostępnymi regulacjami.

5. Funkcjonariuszy policji obowiązuje to samo prawo co ogół obywateli, a odstępstwa od tej zasady mogą być usprawiedliwione wyłącznie ze względu na konieczność zapewnienia prawidłowej pracy policji.

III. Policja a system sądownictwa karnego

6. Dokonuje się wyraźnego rozgraniczenia między zadaniami policji i prokuratury oraz systemami karno-sądowym i resocjalizacyjnym, a policja nie sprawuje żadnych funkcji kontrolnych nad tymi organami.

7. Funkcjonariusze policji ściśle przestrzegają zasady niezależności i niezawisłości sędziów, zwłaszcza nie kwestionują prawomocnych orzeczeń sądowych, ani też nie utrudniają ich wykonania.

8. Co do zasady, policja nie może pełnić funkcji sądowych. Każde przekazanie policji kompetencji sądowych dokonywane będzie w ograniczonym zakresie i na podstawie przepisów prawa. Akt, decyzja lub zaniechanie ze strony policji, które mają wpływ na realizację praw jednostki, zawsze mogą być zaskarżane do władz sądowych.

9. Powinno istnieć odpowiednie współdziałanie pomiędzy policją a prokuraturą w zakresie wykonywanych czynności. W krajach, w których policja podporządkowana jest władzy prokuratury lub sędziego śledczego, otrzyma wyraźne instrukcje co do priorytetów prowadzonego śledztwa oraz postępów w śledztwie prowadzonym w poszczególnych sprawach. Policja powinna stale informować nadrzędne organy dochodzeniowe o implementacji tych instrukcji, a w szczególności regularnie zgłaszać wszelkie postępy w prowadzeniu spraw karnych.

10. Policja respektuje rolę obrońcy w procesie karnym i kiedy tylko jest to właściwe, pomaga w zapewnieniu rzeczywistej realizacji prawa do obrony, zwłaszcza w odniesieniu do osób pozbawionych wolności.

11. Policja nie powinna przejmować roli personelu więziennego, z wyjątkiem przypadków wyjątkowych.

IV. Struktury organizacyjne policji

A. Zasady ogólne

12. Sposób organizacji policji powinien mieć na celu wzbudzenie społecznego szacunku do funkcjonariuszy stojących na straży prawa i pełniących funkcję służby społecznej.

13. W czasie wykonywania obowiązków służbowych w społeczeństwie obywatelskim policja podlega władzom cywilnym.

14. Policja i jej funkcjonariusze noszący mundury, powinni być łatwo rozpoznawalni.

15. Policja dysponuje wystarczającą niezależnością operacyjną od innych służb państwowych, aby móc realizować nałożone na nią zadania, za które jest w pełni odpowiedzialna.

16. Funkcjonariusze policji wszystkich stopni są osobiście odpowiedzialni za własne czyny polegające na działaniu lub zaniechaniu oraz za rozkazy wydawane swoim podwładnym.

17. Policja jest zorganizowana na zasadzie hierarchicznej podległości. W każdej sytuacji możliwe powinno być ustalenie, który ze zwierzchników ponosi ostateczną odpowiedzialność za czyny funkcjonariuszy policji polegające na działaniu lub zaniechaniu.

18. Policja powinna być zorganizowana w sposób, który promuje dobre relacje ze społeczeństwem i tam, gdzie jest to właściwe, również efektywną współpracę z innymi służbami państwowymi, społecznościami lokalnymi, organizacjami pozarządowymi i innymi przedstawicielami społeczeństwa, włączając w to grupy mniejszości etnicznych.

19. Organizacje policyjne powinny być przygotowane do udzielenia społeczeństwu obiektywnych informacji na temat podejmowanych przez nie działań, nie ujawniając jednocześnie informacji poufnych. Powinno się opracować wytyczne dotyczące kontaktu z mediami.

20. Formacje policyjne powinny dysponować wystarczającymi środkami, które pozwolą zapewnić integralność i właściwe działanie pracowników policji, w szczególności gwarantować poszanowanie podstawowych praw i wolności jednostki, które zawarte są zwłaszcza w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

21. Efektywne środki zapobiegania i zwalczania korupcji wewnątrz policji zostaną ustanowione na wszystkich szczeblach organizacyjnych policji.

B. Kwalifikacje, rekrutacja funkcjonariuszy oraz utrzymanie w strukturach policji

22. Funkcjonariusze policji wszystkich stopni rekrutowani są na podstawie ich osobistych kwalifikacji i doświadczenia, które powinno być adekwatne do zadań wykonywanych przez policję.

23. Funkcjonariusze policji powinni posiadać umiejętność prawidłowej oceny sytuacji, zdolności komunikacyjne, a w razie potrzeby przywódcze i menedżerskie. Powinna ich cechować otwartość na innych, dojrzałość, poczucie sprawiedliwości. Ponadto, powinni oni wykazywać się dobrą znajomością kwestii społecznych, kulturalnych i lokalnych.

24. W policji nie mogą służyć osoby prawomocnie skazane za popełnienie ciężkich przestępstw.

25. Procedury rekrutacyjne opierają się na kryteriach obiektywnych i wolnych od dyskryminacji, a przeprowadzane są po sprawdzeniu kandydatów w niezbędnym zakresie. Ponadto rekrutowane kobiety i mężczyźni powinni pochodzić z różnych sektorów społecznych, włączając w to grupy mniejszości etnicznych. Struktura policji powinna bowiem odzwierciedlać społeczeństwo, któremu służy.

C. Szkolenie funkcjonariuszy policji

26. Szkolenie policji opiera się na podstawowych wartościach demokracji, rządów prawa i ochrony praw człowieka i powinno być prowadzone zgodnie z celami policji.

27. Szkolenie podstawowe jest jak najbardziej otwarte na społeczeństwo.

28. Po podstawowych szkoleniach wstępnych, regularnie prowadzone są szkolenia praktyczne, i jeśli jest to wskazane, szkolenia specjalistyczne oraz szkolenia z zakresu zarządzania i przywództwa w grupie.

29. W program szkoleń na wszystkich poziomach, powinno być włączone praktyczne szkolenie z zakresu użycia siły i jego granic, z uwzględnieniem zasad praw człowieka, zawartych głównie w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i w orzecznictwie na jej podstawie ukształtowanym.

30. Policyjne szkolenia powinny w pełni uwzględnić potrzebę przeciwstawienia się i zwalczania rasizmu i ksenofobii.

D. Prawa funkcjonariuszy policji

31. Funkcjonariusze policji, co do zasady, korzystają z tych samych praw obywatelskich i politycznych, co ogół obywateli. Ograniczenia w tym zakresie mogą być wprowadzone w zgodzie z prawem i Europejską Konwencją Praw Człowieka i tylko, gdy są niezbędne dla wykonywania funkcji policyjnych w demokratycznym społeczeństwie.

32. Jako urzędnicy państwowi, funkcjonariusze policji korzystają z praw socjalnych i ekonomicznych, w najszerszym możliwym zakresie. W szczególności, powinni oni mieć prawo do powoływania lub uczestnictwa w organizacjach reprezentujących ich interesy, do otrzymywania stosownego wynagrodzenia i ubezpieczenia społecznego oraz być objęci specjalnymi ubezpieczeniami zdrowotnymi i społecznymi, biorąc pod uwagę szczególny charakter ich pracy.

33. Ocena środków dyscyplinarnych, stosowanych w stosunku do funkcjonariuszy policji, należy do niezależnego organu lub sądu.

34. Władze publiczne powinny wspierać funkcjonariuszy policji, przeciwko którym wystosowano fałszywe oskarżenia dotyczące ich działań.

V. Wytyczne dotyczące akcji / interwencji policyjnych

A. Zasady ogólne

35. Policja powinna respektować prawo każdej osoby do życia, a wszystkie operacje policyjne przeprowadzane są z poszanowaniem tego prawa.

36. Policja nie może stosować, prowokować ani tolerować jakichkolwiek tortur, niehumanitarnego albo poniżającego traktowania lub karania w żadnych okolicznościach.

37. Policja może użyć siły wyłącznie wówczas, kiedy jest to bezwzględnie konieczne i tylko w granicach niezbędnych do osiągnięcia legalnego celu.

38. Policja zawsze musi weryfikować legalność zamierzonych działań.

39. Funkcjonariusze policji wypełniają właściwie wydane rozkazy swoich zwierzchników, ale mają obowiązek odmowy wykonania rozkazu, który jest oczywiście sprzeczny z prawem i zameldowania o takim rozkazie, nie ponosząc konsekwencji.

40. Policja kierując się w szczególności zasadami niezależności i niedyskryminacji, uczciwie wykonuje obowiązki.

41. Policja ingeruje w prawo do prywatności, kiedy jest to bezwzględnie konieczne, i wyłącznie aby osiągnąć legalny cel.

42. Gromadzenie, przechowywanie i wykorzystywanie danych osobowych przez policję dokonywane jest w zgodzie z międzynarodowymi zasadami ochrony danych osobowych, w szczególności zaś jest ograniczone do niezbędnych rozmiarów, koniecznych dla działań prawnych oraz uzasadnionych i określonych celów.

43. Podejmując działania, policja powinna być zawsze świadoma podstawowych praw jednostki, takich jak: wolność myśli, sumienia, wyznania, wyrażania opinii, pokojowego zgromadzania się, przemieszczania się oraz pokojowego korzystania z własności.

44. Funkcjonariusze policji działają uczciwie i z poszanowaniem społeczeństwa oraz ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji jednostek należących do grup szczególnie wymagających ochrony.

45. Funkcjonariusze policji przeprowadzając interwencję, w zwyczajnych okolicznościach są gotowi do wylegitymowania się, które potwierdzi ich status i zawodową tożsamość.

46. Policja przeciwstawia się wszelkim formom korupcji wewnątrz struktur policyjnych. Funkcjonariusze powinni informować zwierzchników oraz inne właściwe organy o korupcji wewnątrz policji.

B. Przypadki szczególne

1. Dochodzenie policyjne

47. Dochodzenie policyjne opierać się musi, co najmniej, na uzasadnionych podejrzeniach zaistniałego lub potencjalnego przestępstwa lub wykroczenia.

48. Policja musi postępować zgodnie z zasadami, że każdy oskarżony o popełnienie przestępstwa uważany jest za niewinnego, do czasu, kiedy jego wina nie zostanie stwierdzona przez sąd oraz, że każdy oskarżony o popełnienie przestępstwa ma określone prawa, w szczególności prawo do bycia niezwłocznie poinformowanym o stawianych mu zarzutach oraz możliwości przygotowania obrony osobiście lub korzystając z pomocy obrońcy.

49. Dochodzenie policyjne prowadzone jest w sposób obiektywny i sprawiedliwy. Policja powinna postępować odpowiednio i być wrażliwa na szczególne potrzeby osób takich jak: dzieci, młodzież, kobiety, osoby należące do mniejszości, w tym także do mniejszości etnicznych, oraz osoby szczególnie wymagające ochrony.

50. Zważywszy na artykuł 48, opracowane zostaną wytyczne odnośnie właściwego przeprowadzania przesłuchań policyjnych i zapewnienia ich integralności. W szczególności powinna zostać zapewniona uczciwość przesłuchań, podczas których przesłuchiwany zostanie zapoznany zarówno z przyczynami przesłuchania, jak i innymi istotnymi dla niego informacjami. Przesłuchania policyjne są regularnie utrwalane.

51. Policja świadoma jest szczególnych potrzeb świadków i kieruje się zasadą ochrony oraz wspierania świadków w toku śledztwa, zwłaszcza gdy istnieje ryzyko ich zastraszenia.

52. Policja bez dyskryminacji zapewnia ofiarom przestępstw potrzebne wsparcie, pomoc i informacje.

53. Policja zapewnia tłumaczenie, ilekroć w toku dochodzenia zaistnieje taka potrzeba.

2. Aresztowanie / pozbawienie wolności przez policję

54. Pozbawienie wolności powinno być stosowane tylko w razie konieczności i z poszanowaniem godności, wrażliwości i indywidualnych potrzeb każdego zatrzymanego. Dla każdego zatrzymanego prowadzony jest systematycznie indywidualny rejestr zatrzymań.

55. W zakresie przewidzianym przez prawo wewnętrzne, policja niezwłocznie informuje zatrzymanych o przyczynach pozbawienia wolności i o stawianych im zarzutach oraz o procedurze stosowanej w ich sprawie.

56. Policja zapewnia bezpieczeństwo, zdrowie, higienę oraz właściwe żywienie osób zatrzymanych. Cele powinny mieć rozsądną powierzchnię, właściwe oświetlenie i wentylację oraz być wyposażone w odpowiednie miejsce do wypoczynku.

57. Osoby pozbawione wolności przez policję powinny mieć prawo do poinformowania o fakcie zatrzymania wybranej przez siebie osoby, kontaktu z obrońcą oraz badania lekarskiego, w miarę możliwości przez wybranego przez siebie lekarza.

58. Policja, o ile to możliwe, osadza oddzielnie osoby pozbawione wolności z powodu popełnienia przestępstw oraz te, które zostały pozbawione wolności z innych przyczyn. Również osobno osadzani są mężczyźni i kobiety oraz dorośli i młodzież.

VI. Odpowiedzialność i kontrola policji

59. Policja ponosi odpowiedzialność przed państwem, obywatelami i ich przedstawicielami, którzy sprawują rzeczywistą kontrolę zewnętrzną nad działaniami policji.

60. Kontrola działań policji ze strony państwa jest rozdzielona pomiędzy władzę ustawodawczą, wykonawczą i sądownictwo.

61. Władze publiczne zapewniają efektywne i bezstronne procedury rozpatrywania skarg na działania policji.

62. Promowane będą mechanizmy kontroli oparte na komunikacji i wzajemnym zrozumieniu policji i społeczeństwa.

63. Kodeksy etyki policji oparte na zasadach wyrażonych w niniejszym zaleceniu, będą rozwijane w państwach członkowskich i nadzorowane przez właściwe organy.

VII. Badania i współpraca międzynarodowa

64. Państwa członkowskie promują i zachęcają do analizy problematyki policyjnej zarówno samą policję, jak i instytucje zewnętrzne.

65. Powinno się wspierać współpracę międzynarodową w zakresie etyki policyjnej i aspektów praw człowieka dotyczących policji.

66. Sposób upowszechniania oraz implementacja zasad zawartych w niniejszym zaleceniu, muszą być poddane dokładnej weryfikacji przez Radę Europy.